

Kuchunguza Haki za Binadamu huko New Brunswick

Mwongozo wa Mgeni

NEW BRUNSWICK
HUMAN RIGHTS COMMISSION
COMMISSION DES DROITS
DE LA PERSONNE DU NOUVEAU-BRUNSWICK

Jedwali la Yaliyomo

UTANGULIZI	3
1. Haki za Binadamu ni nini?	4
1.1 Ngazi Tatu za Sheria ya Haki za Binadamu nchini Kanada.....	4
1.2 Sheria ya Haki za Binadamu ya Kanada	6
2. Sheria ya <i>Haki za Binadamu</i> ya New Brunswick.	8
2.1 Majukumu ya Tume ya Elimu	8
2.2 Sheria na Mamlaka yake: Kuanzisha Maeneo na Misingi ya Ubaguzi.	8
2.3 Sheria na Mamlaka yake: Nini kinachukuliwa kuwa Ubaguzi chini ya Sheria hiyo?	10
2.4 Mifano ya Ubaguzi chini ya Sheria	11
3. Wajibu wa Malazi	14
3.1 Utekelezaji wa Malazi	14
3.2 Kuomba Malazi.....	16
3.3 Ugumu Usiofaa.....	17
4. Tume ya Haki za Binadamu ya New Brunswick na Mchakato wake wa Uzingatiaji	19
4.1 Mchakato wa Uzingatiaji na Hatua zake.....	19
4.2 Jinsi ya Kuwasilisha Malalamiko ya Haki za Binadamu.....	22
4.3 Mambo Muhimu ya Kufahamu Kuhusu Kuwasilisha Malalamiko ya Haki za Binadamu.	23
5. Sheria na Uhamiaji	24
Kiambatisho A: Tume ya Haki za Binadamu na Huduma Nyingine Zinazohusiana za Serikali ya jimbo huko New Brunswick	26

UTANGULIZI

Haki za binadamu ni haki za kimsingi ambazo sote tunazo kama binadamu kwa sababu, kama binadamu, sote tunastahili kutendewa kwa utu na heshima. Haijalishi una rangi gani ya ngozi, umezaliwa nchi gani, unafuata dini gani, uwe mwanaume, mwanamke, 2SLGBTQIA+, mtu mwenye ulemavu, umeoa au hujaolewa, mzee au kijana, haki zako za binadamu zinalindwa sawa chini ya sheria.

Kabla hatujaeleza jinsi ulinzi wa haki za binadamu unavyofanya kazi katika jimbo letu, kumbuka kwamba Tume ya New Brunswick ya Haki za Kibinadamu ndiyo wakala wa serikali ambao hutekeleza na kulinda haki za binadamu huko New Brunswick. Iwapo unafikiri kuwa haki zako za kibinadamu zinakiukwa huko New Brunswick, unapaswa kuwasiliana na Tume ili kujua zaidi kuhusu mchakato wetu.

Pia, ni muhimu kuelewa kwamba sio madai yote ya ukiukaji wa haki za binadamu yanaweza kushughulikiwa na Tume kutokana na mamlaka yake. Ili kuelewa maana na upeo wa haki za binadamu, na mchakato ambao haki za binadamu zinatekelezwa katika muktadha wa New Brunswick, tafadhali soma mwongozo huu kwa makini. Ikiwa una maswali yoyote kuhusu taarifa iliyotolewa katika mwongozo huu, tafadhali wasiliana na Tume.

1. Haki za Binadamu ni nini?

Haki za binadamu zinatokana na wazo kwamba kila mtu anastahili ulinzi na uhuru fulani wa kimsingi na muhimu, bila kujali asili yake au sifa za kibinafsi. Haki hizi zilikuja kuwa sheria katika karne ya 20 wakati nchi zote ulimwenguni zilitia saini mikataba ya kimataifa kuhusu haki za binadamu, inayojulikana kama vyombo vya haki za binadamu au mikataba kama vile Azimio la Kimataifa la Haki za Binadamu. Kisha zilijumuishwa katika sheria za kitaifa, ikijumuisha katiba na sheria za jimbo kama Sheria ya Haki za Binadamu ya New Brunswick.

Sheria za haki za binadamu zinajumuisha ulinzi mbalimbali, kama:

- ❖ Haki ya kutokuwa na ubaguzi.
- ❖ Uhuru wa kimsingi, kama vile uhuru wa dini, mawazo au kujieleza, n.k.
- ❖ Haki ya kuishi, uhuru, na usalama wa mtu.
- ❖ Haki za usawa, yaani, usawa mbele ya sheria na ulinzi sawa wa sheria kwa wote

Haki za binadamu zinahakikisha kwamba tunatendewa kwa utu, heshima, na haki, na kwamba sote tuna fursa sawa za kustawi na kuwa salama na wenye furaha. Wanalinda utu wetu na kuturuhusu kuishi kwa uhuru na usawa katika jamii.

Nchini Kanada, haki za binadamu zinalindwa katika sheria na sera mbalimbali, ambazo huhakikisha kila mtu anatendewa kwa haki na heshima na serikali, taasisi za umma na za kibinafsi, watu binafsi, waajiri, wamiliki wa nyumba, na watoa huduma, nk.

1.1 Ngazi Tatu za Sheria ya Haki za Binadamu nchini Kanada

Ili kuelewa jinsi haki za binadamu zinavyofanya kazi nchini Kanada, tunahitaji kufikiria viwango vitatu vya sheria ya haki za binadamu: **kimataifa, kitaifa au shirikisho, na jimbo.**

Ingawa haki zetu za binadamu zinaweza kuingiliana katika maeneo haya matatu ya kisheria ya mamlaka, utekelezaji halisi wa haki za binadamu utafanyika chini ya mojawapo ya maeneo haya. Kwa mfano, ikiwa haki zako za kibinadamu zinakiukwa huko New Brunswick, (mara nyingi) zitashughulikiwa katika jimbo kupitia mchakato wa malalamiko wa Tume ya New Brunswick ya Haki za Binadamu.

Kuna viwango vitatu vya sheria za haki za binadamu nchini Kanada, ambazo zinatumiwa kwa miktadha tofauti na zina mifumo tofauti ya utekelezaji:

- ❖ **Haki za Binadamu za Kimataifa**

Haki za binadamu za kimataifa ni viwango vya kimataifa vya haki za binadamu kwa watu na mataifa yote ulimwenguni. Nchi nyingi zimekubali kuheshimu haki hizi kupitia mikataba ya kimataifa ya haki za binadamu na hati kama vile Azimio la Kimataifa la Haki za Binadamu au Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa, n.k. Hati hizi za haki za binadamu zinahakikisha uhuru na ulinzi fulani wa kimsingi, kama vile haki ya kuwa huru kutokana na ubaguzi, haki ya kutoa mawazo na imani yako, haki ya kufuata dini yako, na haki ya kupata kesi ya haki, nk.

Haki za binadamu za kimataifa ni muhimu kwa sababu **zinaweka viwango vya kimataifa vya jinsi serikali zinapaswa kuwatendea raia wao na kukuza heshima kwa haki za binadamu** na utu wa binadamu wote ulimwenguni. Kanada imetia saina hati mbalimbali za kimataifa za haki za binadamu, ambayo ina maana kwamba ina wajibu wa kimataifa wa kulinda na kuendeleza haki zilizohakikishwa katika hati hizo kwa ajili ya ustawi na heshima ya Wakanada. Ili kuhakikisha kuwa haki hizi za kimataifa za binadamu zinatekelezwa na kuheshimiwa nchini Kanada, serikali ya shirikisho na majimbo ya Kanada hupitisha sheria zinazolinda haki hizi kote nchini.

❖ **Haki za Kikatiba za Binadamu**

Haki za Binadamu za kikatiba ni zile haki na uhuru ambazo zinalindwa na Katiba ya Kanada, haswa katika sehemu inayoitwa Mkataba wa Haki na Uhuru wa Kanada (Mkataba). Mkataba huo ni sehemu ya Sheria ya Katiba ya 1982 na ndiyo sheria ya juu zaidi nchini. **Hii ina maana kwamba sheria zote nchini Kanada lazima ziambatane na haki zinazolindwa chini ya Mkataba na serikali na taasisi za umma lazima ziheshimu na kuzingatia haki hizi katika maamuzi na sera zao.**

Haki za kimkataba ni pamoja na ulinzi muhimu kama vile uhuru wa kusema, uhuru wa kuabudu, haki ya usawa, ulinzi dhidi ya upekuzi na ukamataji usio na sababu, n.k. Ikiwa sheria, hatua au sera ya serikali inakiuka haki zinazolindwa na Mkataba, mahakama inaweza kutangaza sheria hizo. au sera kama kinyume na katiba, ikimaanisha kuwa sheria au sera haitakuwa halali tena. Ni muhimu kutambua kwamba Mkataba huu unatumika kwa serikali pekee, yaani, serikali ya shirikisho, mikoa, na wilaya nchini Kanada, na haitumiki kwa biashara binafsi, watu binafsi au mashirika.

Pia ni muhimu kutambua kwamba haki za Mkataba hutekelezwa na mahakama, na Tume ya Haki za Kibinadamu ya New Brunswick haina mamlaka ya kutekeleza haki zozote za Mkataba. Ikiwa unafikiri haki zako za Mkataba zimekiukwa, unaweza kuwasilisha ombi katika mahakama ya mkoa.

❖ **Haki za binadamu kisheria.**

Haki za kisheria za binadamu ni ulinzi wa haki za binadamu unaotolewa na sheria mahususi za shirikisho, jimbo, au eneo ili kuhakikisha haki, usawa, na ulinzi dhidi ya ubaguzi katika nyanja mbalimbali za maisha. Sheria hizi za haki za binadamu zinakataza kutendewa isivyo haki kwa kuzingatia sifa za kibinafsi kama vile rangi, jinsia, umri, ulemavu au dini, na zinazingatiwa na sheria zinazojulikana kama Sheria za Haki za Binadamu. Serikali ya shirikisho na kila jimbo na wilaya nchini Kanada ina Sheria yake ya Haki za Binadamu ambayo inatumika ndani ya mamlaka yake.

Sheria za Haki za Binadamu za serikali ya shirikisho, majimbo, au maeneo husimamiwa na Tume zao za Haki za Binadamu, ambazo ni mashirika ya serikali yenye mamlaka ya kulinda na kukuza haki za binadamu katika maeneo au mamlaka zao. Kwa kuwasilisha malalamiko kwa tume katika jimbo au wilaya ambako haki zao zilikiukwa, watu wanaweza kushughulikia ukiukwaji wa haki za

binadamu na kutafuta suluhisho kama vile malipo ya hasara za kifedha au madhara kwa utu na heshima yao yanayosababishwa na vitendo vya ubaguzi.

Huko New Brunswick, Sheria ya Haki za Binadamu ya New Brunswick ndiyo sheria kuu ya haki za binadamu ambayo inalinda raia dhidi ya ubaguzi na unyanyasaji.

Ingawa Tume inaweza kuangalia matukio ya ubaguzi ambayo hufanyika New Brunswick, baadhi ya maeneo yako chini ya mamlaka ya shirikisho au mamlaka. **Haya yanaweza tu kushughulikiwa na Tume ya Haki za Binadamu ya Kanada (kupitia Sheria ya Haki za Binadamu ya Kanada)** na si Tume ya Haki za Binadamu ya New Brunswick (tazama hapa chini kwa maelezo zaidi).

1.2 Sheria ya Haki za Binadamu ya Kanada

Sheria ya Haki za Binadamu ya Kanada ni sheria ya shirikisho ya haki za binadamu ambayo inatumika tu kwa maeneo **yanayodhibitiwa na serikali ya shirikisho**. Maeneo haya yanaweza kujumuisha waajiri na watoa huduma kama vile:

- ❖ Huduma za posta
- ❖ Mashirika ya ndege na usafiri
- ❖ Benki na taasisi za fedha
- ❖ Idara za serikali ya shirikisho kama Huduma Kanada au Uhamiaji, Wakimbizi na Uraia Kanada (IRCC)
- ❖ Polisi wa Kifalme wa Kanada (RCMP)
- ❖ Kampuni za mawasiliano kama CBC au Radio-Kanada

Sheria ya Haki za Binadamu ya Kanada pia ina mamlaka kuhusu madai ya ubaguzi yanayohusiana na serikali za Mataifa ya Kwanza na mashirika mengine ya Mataifa ya Kwanza.

Iwapo unafikiri umekabiliwa na ubaguzi katika mojawapo ya maeneo yaliyotajwa hapo juu, unapaswa kuwasiliana na [Tume ya Haki za Binadamu ya Kanada](#), hata kama wewe ni mkazi wa New Brunswick. Unaweza kutoa maelezo zaidi kuhusu Sheria ya Haki za Binadamu ya Kanada na mchakato wao wa kuwasilisha malalamiko.

Wakati mwingine mamlaka inayofaa ya malalamiko inaweza kuwa ngumu kutambua. Katika hali ambapo huna uhakika na wakala ambaye ana mamlaka juu ya hali yako, tafadhali wasiliana na Tume ya Haki za Binadamu ya New Brunswick kwa maelezo zaidi.

Sheria ya Haki za Binadamu ya Kanada inalinda Wakanada dhidi ya **ubaguzi kulingana na sifa 13 tofauti za kibinafsi, zinazojulikana pia kama sababu za ubaguzi**. Hizi ni pamoja na:

- ❖ Kabila
- ❖ Asili ya utaiifa au kabila
- ❖ Rangi
- ❖ Dini
- ❖ Umri
- ❖ Mwelekeo wa kijinsia
- ❖ Utambulisho wa kijinsia au kujieleza
- ❖ Hali ya ndoa
- ❖ Hali ya familia
- ❖ Ulemavu

Kuchunguza Haki za Binadamu huko New Brunswick

❖ Jinsia

❖ Sifa za kinasaba

❖ Hukumu ambayo msamaha umetolewa
au rekodi kusimamishwa

2. Sheria ya *Haki* za Binadamu ya New Brunswick.

Sheria ya Haki za Binadamu ya New Brunswick (Sheria) ni sheria ya kisheria ya haki za binadamu huko New Brunswick ambayo inalinda watu dhidi ya ubaguzi na unyanyasaji. Chini ya Sheria, ubaguzi ni **marufuku kwa misingi 16 ya ulinzi**. Sababu hizi zinawakilisha **utambulisho wako au sifa za kibinafsi** (k.m., rangi, rangi, dini, mwelekeo wa jinsia), ambayo inaweza kukufanya uwe katika hatari zaidi ya kubaguliwa.

Kuhusu Sheria:

Sheria hiyo inachukuliwa kuwa **sawa na katiba**, ambayo inamaanisha ina **hadhi ya juu kati ya sheria za New Brunswick**. Hadhi hii maalum inaipa Sheria mamlaka juu ya sheria, mikataba, makubaliano, kanuni na sera zingine katika jimbo. Ina maana kwamba Sheria inaweza kubatilisha sheria nyingine, kanuni, n.k., ikiwa zinakinzana na au kukiuka ulinzi wake.

Hebu tuseme kuna makubaliano ya kukodisha ambayo yanakataza wanyama rafiki kuingia ndani ya jengo (hii mara nyingi hujulikana kama sera ya "hakuna kipenzi"). Mpangaji hutia saina makubaliano hayo kwa kuwa hawana wanyama rafiki wakati huo. Baadaye, mpangaji anagunduliwa na ulemavu wa mwili na anapata mnyama wa huduma kama msaada kwa ulemavu huo.

Katika hali hii, kwa sababu ya hali yake ya juu, Sheria ingepuuza sheria ya mwenye nyumba ya kutopenda mnyama rafiki, kwani Sheria inaruhusu wapangaji wenye ulemavu kuwa na mnyama wa huduma katika ghorofa.

2.1 Majukumu ya Tume ya Elimu

Sheria hiyo pia inaipa Tume ya Haki za Binadamu ya New Brunswick kuelimisha umma kuhusu haki za binadamu huko New Brunswick. Hii ni pamoja na kutoa taarifa za elimu, nyenzo, warsha, shughuli za uhamasishaji na mawasilisho kwa umma, ili wawe na ufahamu zaidi kuhusu haki na wajibu wao chini ya Sheria.

2.2 Sheria na Mamlaka yake: Kuanzisha Maeneo na Misingi ya Ubaguzi.

Ajira

Inajumuisha kila kitu kinachohusiana na kutafuta kazi, kama vile kujaza fomu za maombi, matangazo ya kazi, maswali wakati wa mahojiano,

Makazi

Inajumuisha hali ambapo unaweza kunyimwa fursa ya kukodisha, kukodisha, au kununua nyumba, ghorofa au nafasi ya ofisi. Pia

Huduma

Inajumuisha huduma au kituo chochote kinachopatikana kwa umma, ikijumuisha migahawa, hoteli, hospitali, shule, vyuo

yawe ya maandishi au ya mazungumzo, n.k. Ajira pia inajumuisha hali ambapo unaweza kunyimwa kazi au kutendewa isivyo haki katika kazi ya sasa kwa sababu ya ulinzi. tabia, kama rangi yako.

inashughulikia kesi ambapo unakabiliwa na kutendewa isivyo haki au ubaguzi katika kipengele chochote cha mkataba wa kukodisha, ukodishaji au ununuzi.

vikuu, manispaa, serikali na aina nyingine yoyote ya biashara ambayo hutoa huduma kwa umma. Eneo hili linashughulikia hali za ubaguzi wakati wa kupata huduma au kunyimwa huduma kwa sababu ya tabia inayolindwa.

utangazaji

Inajumuisha machapisho yoyote, mabango, maonyesho, ilani, ishara, alama au nembo zinazoonyesha ubaguzi au nia ya kuwabagua watu wanaolindwa chini ya Sheria.

Chama cha Kitaalam, Biashara au muungano wa Biashara

Inajumuisha mashirika kama vile vyama vya wafanyakazi au vyama vya wafanyakazi, kwa mfano Chama cha Wauguzi cha New Brunswick au Chama cha Ujenzi cha New Brunswick. Inashughulikia hali ambapo unaweza kunyimwa uanachama, au kuondolewa, kusimamishwa, au kutendewa isivyo haki ndani ya chama kulingana na misingi yoyote iliyolindwa chini ya Sheria.

Sheria hiyo inalinda watu dhidi ya ubaguzi kwa kuzingatia misingi 16 ifuatayo::

- ❖ **Kabila/Rangi:** Inarejelea kuwa sehemu ya kikundi maalum cha rangi ya urithi sawa, kwa mfano kuwa Weusi, Wakakasi, Waasia, Wenyeji, n.k.
- ❖ **Rangi:** Inahusu rangi ya ngozi ya mtu
- ❖ **Ukoo:** Inarejelea kuwa na uhusiano au kuzaliwa katika kikundi ambacho kinashiriki asili ya kitamaduni na kikabila, kwa mfano Mataifa ya Kwanza, Anglophones, Acadians, Latinos, nk.
- ❖ **Mahali alipotoka:** Inarejelea mahali mtu alipozaliwa, kama nchi au jimbo/nchi.
- ❖ **Asili:** Inarejelea nchi ambayo mtu amezaliwa.
- ❖ **Imani au dini:** Inarejelea imani na desturi za mtu, ikiwa ni pamoja na imani, imani za kiroho, au dini, kwa mfano Ubudha,
- ❖ **Umri:** Inarejelea umri wa mtu, na inajumuisha kuwa mtoto, Mtu mzima, mdogo au mwandamizi.
- ❖ **Ulemavu wa kimwili:** Inarejelea ulemavu wowote unaosababishwa na jeraha, ugonjwa, au masuala ya kuzaliwa. Kwa mfano, matatizo ya mgongo, kisukari, hali ya moyo, saratani, maumivu ya muda mrefu, masuala ya uhamaji, n.k. Wanyama wa huduma na wanyama wa msaada wa kihisia wanaotumiwa na watu wenye ulemavu wa kimwili kwa msaada hulindwa chini ya hapa.
- ❖ **Ulemavu wa akili:** Inarejelea ulemavu wa kiakili au ukuaji (k.m., ugonjwa wa kromosomu ya 21),

Uislamu, Ukatoliki, n.k. Imani pia inaweza kujumuisha imani iliyoshikiliwa sana, kwa mfano kuwa mlaji mboga za majani.

- ❖ **Jinsia:** Inarejelea sifa za kibayolojia za mtu kuwa mwanaume au mwanamke. Pia inajumuisha hali zinazohusiana na ujauzito, uwezekano wa kupata mimba, au masuala yoyote yanayohusiana na ujauzito.
- ❖ **Mwelekeo wa kijinsia:** Inarejelea mvuto wa kihisia na kimwili wa mtu kwa wengine, kwa mfano kuwa shoga, msagaji, mwenye jinsia mbili au jinsia tofauti.
- ❖ **Utambulisho wa Jinsia au Usemi:** Utambulisho wa kijinsia unarejelea jinsi mtu binafsi anavyopitia jinsia yake, iwe kama mwanamume, mwanamke, wote wawili, wala, au mtu ambaye si wawili. Usemi wa kijinsia hurejelea jinsi mtu anavyoonyesha jinsia yake kwa wengine kupitia tabia, mwonekano, jina, au viwakilishi (k.m., yeye, , wao, n.k.).
- ❖ **Imani au shughuli za kisiasa:** Inarejelea imani au shughuli za kisiasa za mtu, kama vile kuwa sehemu ya chama cha siasa, kutetea mambo ya umma, kushiriki katika maandamano, kugombea nafasi, au kuunga mkono wagombea wa kisiasa

magonjwa ya akili (k.m., huzuni au wasiwasi), au shida za kujifunza (k.m., dyslexia). Wanyama wa huduma na wanyama wa msaada wa kihemko wanaotumiwa na watu wenye ulemavu wa akili kwa msaada wanalindwa chini ya hapa.

- ❖ **Hali ya ndoa:** Inarejelea iwapo mtu ameolewa, hajaoa, amefiwa na mumewe, ameachika au yuko katika uhusiano wa sheria ya kawaida. Inajumuisha pia kuolewa na mtu fulani na/au kuwa mlezi kwa mwenzi.
- ❖ **Hali ya familia:** Inarejelea kuwa na au kutokuwa na watoto au familia na kuwa na uhusiano na au kuwatunza wanafamilia. Inajumuisha pia kuwa na majukumu ya ulezi, kwa mfano, kumpeleka mwanafamilia kwenye miadi ya matibabu.
- ❖ **Hali ya kijamii:** Inarejelea chanzo cha mapato cha mtu, aina ya kazi au kiwango cha elimu. Kwa mfano, watu wanaopokea faida za usaidizi wa kijamii (chanzo cha mapato) wanalindwa chini ya hapa.

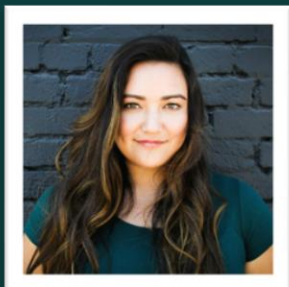
2.3 Sheria na Mamlaka yake: Nini kinachukuliwa kuwa Ubaguzi chini ya Sheria hiyo?

Ubaguzi unamaanisha kumtendea mtu isivyo haki au tofauti kwa sababu ya yeye ni nani. Inatokea wakati mtu hajapewa nafasi sawa, anakabiliwa na hasara, au anatendewa isivyo haki kutokana na sifa zao za kibinafsi.

- Kwa mfano, ikiwa mtafuta kazi hajaajiriwa kwa sababu tu ni mzee, au mtu akikataliwa kufanya kazi dukani kwa sababu ya mnyama wake wa huduma, inaweza kuchukuliwa kuwa ubaguzi.
- **Ubaguzi unaweza pia kujumuisha tabia ya unyanyasaji**, kama vile vitendo visivyokubalika, maoni au utani kulingana na sifa zinazolindwa za mtu (k.m., rangi, jinsia, dini, n.k.). Hii mara nyingi hujenga mazingira ya kutisha, ya kukera au ya chuki kwa mtu mwenye sifa inayolindwa.
- Ubaguzi unaweza pia kutokea wakati mwajiri, mtoa huduma, au mtoa huduma wa nyumba **anakataa au anashindwa kumhudumia mtu** ambaye ni wa kundi linalolindwa.

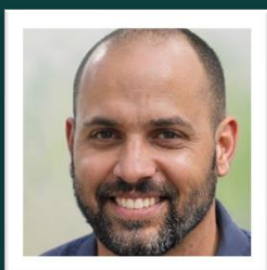
Sio aina zote za ubaguzi ni haramu katika New Brunswick. Ili hali ichukuliwe kuwa ubaguzi chini ya Sheria, lazima iwe kuhusiana na moja au zaidi ya misingi iliyolindwa ya ubaguzi.

Hebu tuchunguze mifano ifuatayo:

Amira, mwanamke mwenye umri wa kati na uzoefu mkubwa, anaomba nafasi ya usimamizi katika kampuni ya rejareja. Licha ya sifa na uzoefu wake, mwajiri anatupilia mbali ombi lake kwa sababu wanaamini umri wake unaweza kumzuia kutekeleza majukumu ya usimamizi ipasavyo. Wiki chache baadaye, anapata habari kwamba mwajiri aliajiri mfanyakazi mdogo zaidi na asiye na uzoefu badala yake, kwa sababu tu ya umri wao mdogo.

Hii inaonyesha ubaguzi katika mchakato wa kuajiri, kwani ubaguzi wa umri umepigwa marufuku chini ya Sheria. Amira alikabiliwa na unyanyasaji usio wa haki kutokana na umri wake ingawa alikuwa amehitimu vyema na aliweza kufaulu katika jukumu la usimamizi.

Jacques anatafuta nyumba ya kupanga na anapata mahali anapopenda. Hata hivyo, wakati wa kujadiliana na mwenye nyumba, hawawezi kukubaliana juu ya bei ya kukodisha. Mwenye nyumba anapendekeza bei ya juu, na Jacques anahisi kuwa sio haki kwa ukubwa wa ghorofa. Mwisho wake, mwenye nyumba hukodisha kitengo kwa mtu mwingine aliye tayari kulipa kodi ya juu zaidi. Ingawa hali hii inaweza kuwa ya kukatisha tamaa, haiwezi kuwa chini ya mamlaka ya Sheria kwa kuwa haihusiani na eneo la ulinzi, kama vile rangi, dini, jinsia, ulemavu, nk.

Tafadhali kumbuka kuwa hali za ubaguzi zinaweza kuwa ngumu, na uamuzi wa ikiwa hali ni ya kibaguzi chini ya Sheria lazima ufanywe kwa msingi wa kesi baada ya kesi.

Pia ni muhimu kutambua kwamba Tume inaweza tu kukubali na kuhakiki malalamiko ambapo mtu anadai kuwa alitendewa isivyo haki kwa sababu ya sifa iliyolindwa (k.m., ulemavu) katika eneo lililohifadhiwa (kwa mfano, ajira). Kuna mashirika mengine ya serikali ambayo yanaweza kutoa usaidizi na huduma unapokumbana na masuala ya makazi, ajira na huduma ambazo haziko chini ya mamlaka ya Tume. Kwa uchanganuzi wa mashirika haya ya serikali na mamlaka yao, tafadhali rejelea kiambatisho A mwishoni mwa mwongozo huu.

2.4 Mifano ya Ubaguzi chini ya Sheria

Ubaguzi wa asili ya kitaifa katika makazi

Laila ni mgeni kutoka India (**asili ya kitaifa**) na anatazamia kukodisha nyumba (**nyumba**) katika maeneo ya mashambani ya New Brunswick. Anatomika kwa vitengo vinne tofauti na hunyimwa kila mara. Anapomuuliza mmoja wa wenye nyumba kwa nini walikataa ombi lake, wanamwambia kwamba majengo yao hayana harufu na vyakula kutoka katika nchi ya Laila vina harufu kali ambazo zingefadhaisha wapangaji wengine katika jengo hilo.

Ubaguzi wa ulemavu wa akili katika huduma

Damiano anahudhuria madarasa ya lugha katika kituo cha jamii (**huduma**) na ana huzuni na wasiwasi (**ulemavu wa akili**). Daktari wake wa magonjwa ya akili anampendekeza atumie mnyama wa huduma kusaidia ulemavu wake. Damiano anapomleta mbwa wake kwenye darasa lake la lugha, mwalimu anamwambia kwamba wanyama-rafiki hawaruhusiwi ndani ya jengo hilo. Damiano anamwambia mwalimu kwamba mbwa ni mnyama wa huduma na anaonyesha barua ya daktari wake, lakini bado ananyimwa kuingia darasani.

Ubaguzi wa hali ya kijamii katika makazi

James anapokea faida za usaidizi wa kijamii (**hali ya kijamii**) kutoka kwa serikali na anataka kukodisha nyumba (**nyumba**). Hata hivyo, wenye nyumba wengi walimkataa wakisema kwamba hawakodishi watu binafsi wanaotegemea usaidizi wa kijamii, kwa kuzingatia dhana kwamba hali yao ya kifedha ingewafanya wasitegemewe kama wapangaji.

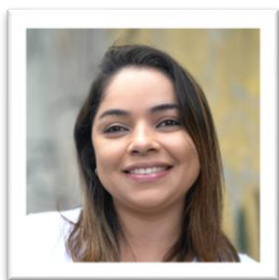
Ubaguzi wa kidini katika ajira

Amal ni Mwislamu (**dini**) na anafanya kazi katika mkahawa wa vyakula vya haraka na ratiba kali ya mapumziko (**ajira**). Amal anamwomba msimamizi wake ratiba inayoweza kunyumbulika ili kukamilisha sala au sala zake kwa nyakati zinazofaa wakati wa zamu yake. Walakini, msimamizi wake anasema kwamba anaruhusiwa tu mapumziko wakati wa ratiba iliyoidhinishwa na kampuni na anakataa ombi lake.

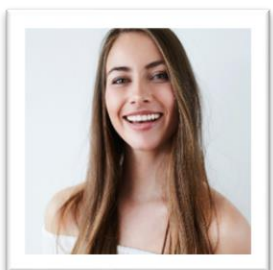
Ubaguzi wa rangi katika huduma

Akira anaonewa shuleni (**huduma**) kwa kuwa Mwasia-Kanada (**rangi**), huku watoto wakifanya vicheshi vya kuumiza na kumtendea isivyo haki wakati wa masomo. Wazazi wa Akira wanaiambia shule kuhusu uonevu huo, lakini shule inashindwa kuchukua hatua kumlinda Akira na unyanyasaji unaendelea.

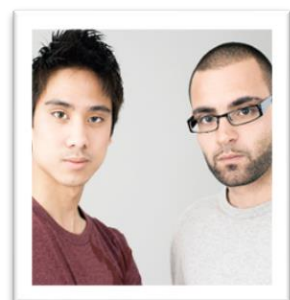
Ubaguzi wa hali ya familia katika ajira

Lorena anamtunza mama yake mzee ambaye anaishi naye na anahitaji usaidizi wa miahadi ya matibabu na kazi za kila siku (**hali ya familia**). Lorena anamwomba bossi wake kurekebisha ratiba yake ya kazi (**ajira**) ili aweze kusimamia kazi zake za ulezi na kumpeleka mama yake kwenye miahadi. Badala ya kutoa usaidizi, bossi wake anaendelea kumpa kazi ya ziada na anakataa ombi lake la kumpeleka mama yake kwa miahadi ya matibabu.

Ubaguzi wa kimwili katika huduma

Daryna ana kifafa (**ulemavu wa kimwili**) na ana miahadi ya daktari ya mara kwa mara ambayo mara nyingi humfanya akose muda wa darasani. Kulingana na sera ya chuo kikuu (**huduma**), wanafunzi wanaweza kukabiliwa na adhabu za kitaaluma ikiwa watakosa idadi fulani ya madarasa kila mwaka. Daryna anaipatia shule barua kutoka kwa daktari wake akielezea muda aliokosa wa darasani. Hata hivyo, shule bado inamwadhibu Daryna na kuonya kwamba huenda akafeli mwaka wa shule ikiwa ataendelea kukosa masomo yake.

Ubaguzi wa mwelekeo wa kijinsia katika huduma

Katika mgahawa (**huduma**), wanandoa mashoga (**mwelekeo wa jinsia**) wanaoitwa Kofi na Dominique wanafurahia mlo wao mhudumu anapoanza kutoa maoni yenye kuumiza kuhusu uhusiano wao. mhudumu anakataa kuwapa huduma inayofaa na inaonyesha wazi kutokubali uwepo wao katika mgahawa. Wanajisikia vibaya na kuondoka kwenye mgahawa.

3. WAJIBU WA MALAZI

Chini ya Sheria hiyo, waajiri, watoa huduma, wamiliki wa nyumba na wamiliki wa mali wana wajibu wa **kisheria wa kufanya mabadiliko au marekebisho yanayofaa kwa sheria, sera, desturi na uendeshaji wao ili kukidhi mahitaji ya watu wanaolindwa** (kwa mfano, mtu mwenye ulemavu). Wajibu huu wa kisheria unaitwa **wajibu wa malazi**, na ni sheria.

Mabadiliko haya au marekebisho ya sheria, sera, mazoezi, n.k. yanajulikana kama **malazi** na yanalenga kuondoa vizuizi na kuunda mazingira ya **kuhudumia** watu wote.

3.1 Utekelezaji wa Malazi

Ili kuhakikisha makazi yenye mafanikio, waajiri, watoa huduma, na watoa huduma wa nyumba wanapaswa kuzingatia kanuni zifuatazo:

- ❖ **Heshima:** Mtu anayeomba malazi anapaswa kujibiwa kwa heshima kila wakati. Wakati wa kutoa makao, ni muhimu kuepuka kutendewa isivyo haki au kuwafanya watu wajihisi duni.
- ❖ **Ubinafsishaji:** Kila mtu ni wa kipekee na ana mahitaji tofauti. Malazi yanapaswa kubinafsishwa ili kukidhi mahitaji maalum ya mtu anayeomba malazi. Kuelewa kila hali, changamoto zake, na hali za kibinafsi na mahitaji ya watu wanaohusika husaidia katika kutoa usaidizi unaofaa.
- ❖ **Kuhudumia:** Wakati wa kutoa malazi, mazingira yanapaswa kuundwa ambapo kila mtu anahisi kuwa amekaribishwa na anaweza kushiriki kikamilifu. Malazi yanapaswa kuondoa vikwazo na kuhakikisha upatikanaji sawa wa fursa, maendeleo, na ushiriki.

Muhimu zaidi, wajibu wa kushughulikia unahusisha mawasiliano ya wazi na kutafuta masuluhisho ya vitendo yanayoheshimu haki na mahitaji ya watu. Waajiri, wamiliki wa nyumba, na watoa huduma wanapaswa kufanya kazi pamoja na watu binafsi ili kuelewa mahitaji yao mahususi na kufanya mabadiliko yanayofaa ili kuhakikisha kuwa kila mtu ana **ufikiaji sawa** na anaweza **kushiriki kikamilifu**.

Wajibu wa kushughulikia ina maana kwamba wakati mwingine ni **muhimu kumtendea mtu tofauti ili kuzuia au kupunguza athari za ubaguzi**.

Kwa mfano, wazia mfumo wa usafiri wa umma unaohitaji abiria kupanda ngazi ili kupanda mabasi. Hii inaweza kuunda kizuizi kwa watu binafsi wenye ulemavu wa uhamaji ambao wanaweza kuwa nao

ugumu wa kutumia ngazi. Katika hali kama hizi, jukumu la kuchukua linaweza kuhitaji usafiri wa umma ili kufunga njia panda au lifti ili kuhakikisha ufikiaji sawa kwa kila mtu, haswa kwa abiria wenye ulemavu.

Hebu tuchunguze hali nyingine ambapo mgzahawa una sera inayotekeleza sheria kali ya "kutokula chakula nje". Walakini, mteja aliye na mzio mkali wa chakula anahitaji kuleta chakula chake salama ili kuepusha athari ya kutishia maisha. Katika hali hii, mgahawa unaweza kuwa na wajibu wa kushughulikia na kufanya ubaguzi kwa sera yao kwa kuruhusu mteja kuleta chakula chake kwa usalama wao. Kwa kufanya hivyo, mgahawa huhakikisha kwamba mteja anaweza kushiriki kikamilifu katika chakula katika uanzishwaji wao, bila kukabiliwa na ubaguzi kutokana na hali yao ya matibabu (ulemavu wa kimwili).

Katika visa vyote viwili, utekelezaji wa malazi huhakikisha kuwa marekebisho yanayofaa yanafanywa ili kuondoa vizuizi na kukuza fursa sawa kwa watu wote, bila kujali sifa zao za kibinafsi.

Mifano ya Malazi katika Ajira

Baadhi ya mifano ya malazi katika ajira inaweza kujumuisha:

- ❖ Kutoa zana au vifaa maalum, kama vile kisoma skrini au kibodi iliyorekebishwa, ili kumsaidia mfanyakazi aliye na ulemavu wa kimwili.
- ❖ Kutengeneza nafasi kwa wafanyakazi ambao wanaweza kuhitaji kuzingatia maombi au desturi za kidini.
- ❖ Kuruhusu wafanyakazi kuvaa mavazi yanayopatana na imani yao ya kidini, k.m., hijabu au kilemba, kwa kutoa chaguo rahisi za sare za kazi.
- ❖ Kutoa chaguo za kazi zinazobadilika, kama vile saa za muda au kazi zilizopunguzwa, kwa wafanyakazi walio na watoto au majukumu ya familia.
- ❖ Kuhakikisha kuwa vifaa vya choo vinajumuisha na kutoa chaguzi zinazolingana na utambulisho wa kijinsia wa mfanyakazi.

Mifano ya Malazi katika Huduma

Baadhi ya mifano ya malazi katika biashara za rejareja au mikahawa inaweza kujumuisha:

- ❖ Kutoa menyu katika maandishi ya vipofu au maandishi makubwa kwa wateja walio na matatizo ya kuona
- ❖ Kuruhusu wanyama wanaotoa huduma, kama vile mbwa wa kuwaongoza, kuandamana na wateja wenye ulemavu kwenye duka.

- ❖ Kuhakikisha kuwa viti vinavyofaa kwa watu wenye matatizo ya uhamaji vinapatikana.
- ❖ Kutoa huduma mbadala za utoaji au ununuzi kwa wazee au watu wenye ulemavu ambao wanaweza kuwa na ugumu wa kutembelea duka kibinafsi.

Baadhi ya mifano ya malazi katika shule na vyuo vikuu inaweza kujumuisha:

- ❖ Kutoa muda wa ziada au nafasi tulivu kwa wanafunzi wenye ulemavu wa kujifunza wakati wa mitihani au shughuli za darasani.
- ❖ Kutoa msaaidizi wa kufundisha kwa mwanafunzi mwenye ulemavu ili kuhakikisha anapata msaada anaohitaji ili kufaulu.
- ❖ uhakikisha wanafunzi waliobadili jinsia na wasio mbili wanapata bafu na vyumba vya kubadilishia nguo vinavyoendana na utambulisho wao wa kijinsia.
- ❖ Kutoa ratiba inayoweza kunyumbulika au mipangilio mbadala ya mitihani au shughuli za darasani wakati wa likizo za kidini.

Baadhi ya mifano ya malazi katika huduma za serikali na manispaa inaweza kujumuisha:

- ❖ Kuunda maeneo tulivu katika vituo vya huduma vya serikali ili kuwasaidia watu wenye hisi au mahitaji ya neurodivergent kujisikia vizuri na kuungwa mkono.
- ❖ utoa wakalimani wa lugha ya ishara kwenye hafla za umma au mikutano ya serikali ili watu ambao ni viziwi au wasio na uwezo wa kusikia waweze kuelewa na kushiriki.
- ❖ Kuwa na saa zinazobadilika kwa ajili ya mikutano ya jumuiya au ofisi za serikali ili kuwashughulikia watu wenye ratiba au majukumu tofauti ya kifamilia.
- ❖ Kuunda fomu zinazofaa mtumiaji na maombi ya huduma za serikali ili kila mtu, ikiwa ni pamoja na wale walio na uwezo tofauti wa kusoma, waweze kuzipata kwa urahisi.

Mifano ya Malazi katika Makazi

Baadhi ya mifano ya malazi katika nyumba inaweza kujumuisha:

- ❖ Kuongeza rampi na ngazi msaada za mikono ili kusaidia wapangaji wenye changamoto ya kutembea kuweza kufikia majengo mbaimbali kwa urahisi.
- ❖ Kuruhusu wapangaji wenye ulemavu kuwa na wanyama wa kuhudumia, hata kama jengo lina sera ya "hakuna mnyama kipenzi".
- ❖ Kutoa vyumba vikubwa zaidi au kufanya mipango mingine inayoweza kunyumbulika kwa wapangaji walio na familia.
- ❖ Kuwa na vigezo vinavyobadilika vya uchunguzi wa mpangaji ili kuwashughulikia wageni ambao huenda hawana historia ya mkopo au ya kukodisha nchini Kanada.
- ❖ Kuweka kengele za moto zinazoonekana kwa wapangaji ambao ni viziwi au wasikivu.

3.2 Kuomba Malazi

Mchakato wa malazi ni wa kushirikiana. Hii ina maana kwamba ukiomba makao, ni lazima ufanye kazi na mhusika mwingine (kwa mfano, mwajiri wako) kutafuta na kukubali makao yanavyofaa ambayo yanakidhi mahitaji yako. Ni lazima uwasiliane kwa uwazi na mhusika mwingine ili kueleza mahitaji mahususi ya makao yako na kutoa maoni kuhusu jinsi **malazi yanavyofanya kazi mara tu yatakapotolewa.**

Ikiwa ombi la malazi linahusiana na ulemavu, ujauzito, au, wakati fulani, dini, unaweza kuhitaji kutoa **hati na maelezo ya ziada** ili kuunga mkono ombi lako. Hii inaweza kujumuisha barua ya daktari, barua kutoka kwa daktari wa akili, au barua kutoka kwa taasisi ya kidini inayounga mkono uhitaji wa malazi.

Tafadhali kumbuka kuwa unapooomba malazi, mwajiri, mtoa huduma au mwenye nyumba hana haki ya kujua utambuzi wako kamili au majina ya dawa unazotumia.

Ujumbe wa daktari au nyaraka zingine zinahitaji tu kutoa taarifa muhimu kuhusu mahitaji yako na vikwazo ili kumsaidia mtoa huduma wa malazi kutekeleza ombi lako la malazi.

Chini ya sheria ya haki za binadamu, una haki ya kupata malazi yanayofaa tu na sio malazi kamili. Hii ina maana kwamba ni lazima ukubali malazi ambayo yanakidhi mahitaji yako, hata kama si chaguo lako unalopendelea.

Kwa mfano, fikiria una ulemavu wa kuona na unahitaji teknolojia ya usaidizi ili kusoma hati zilizochapishwa kwenye kazi yako mpya. Kampuni inakupa suluhisho la teknolojia ya usaidizi la bei nafuu lakini ambalo linakidhi mahitaji yako. Ingawa si teknolojia mahususi uliyooomba, inaweza kuchukuliwa kuwa makao ya kuridhisha, kwani inakidhi mahitaji yako na hukuruhusu kufanya kazi yako kwa ufanisi.

3.3 Ugumu Usiofaa

Chini ya sheria ya haki za binadamu, mwajiri, nyumba, au wajibu wa mtoa huduma wa kushughulikia huisha katika **hatua ya ugumu usiostahili**. Hatua ya ugumu usiofaa hufikiwa wakati malazi yanapokuwa magumu sana, si salama, au ya gharama kubwa kwa mwenye nyumba, mwajiri, au mtoa huduma kutekeleza.

Ni muhimu kuelewa kwamba **ugumu usiofaa unatathiminiwa kwa msingi wa kesi kwa kesi**. Hii ina maana kwamba mwenye nyumba, mwajiri, au mtoa huduma lazima atathmini kila ombi la malazi kibinafsi kabla ya kufanya uamuzi kwamba hawezi kushughulikia ombi hilo. Ugumu usiofaa **hauwezi kutumika kama kisingizio cha moja kwa moja cha kukataa maombi ya mtu fulani ya malazi**.

Ikiwa waajiri, watoa huduma, au wamiliki wa nyumba wanadai kwamba hawawezi kutoa malazi kwa sababu ya matatizo yasiyofaa, **ni lazima waonyeshe kwamba waligundua chaguo zote za malazi kabla ya kufikia uamuzi huu**.

Mifano ya ugumu usiofaa:

- ❖ Biashara ndogo iliyo na fedha ngumu haiwezi kumudu mabadiliko ya gharama kubwa kwenye kituo cha kazi cha mfanyakazi ili kushughulikia ulemavu wao wa kimwili.
- ❖ Biashara iliyo na wafanyakazi wachache haiwezi kutoa likizo ya muda mrefu kwa mfanyakazi ambaye ana majukumu ya kifamilia (kwa mfano, kumpeleka mtoto wao kwa miahadi ya daktari), kwani inaweza kuwaweka mzigo mkubwa sana kwa wafanyakazi wengine.
- ❖ Kampuni inayoendesha mashine nzito haiwezi kumudu mtu aliye na uraibu wa pombe kwa sababu ya masuala ya usalama.

- ❖ Shule ndogo ya kijijini yenye rasilimali chache haiwezi kutoa vifaa maalum au usaidizi kwa wanafunzi wenye ulemavu tata.

4. Tume ya Haki za Binadamu ya New Brunswick na Mchakato wake wa Uzingatiaji

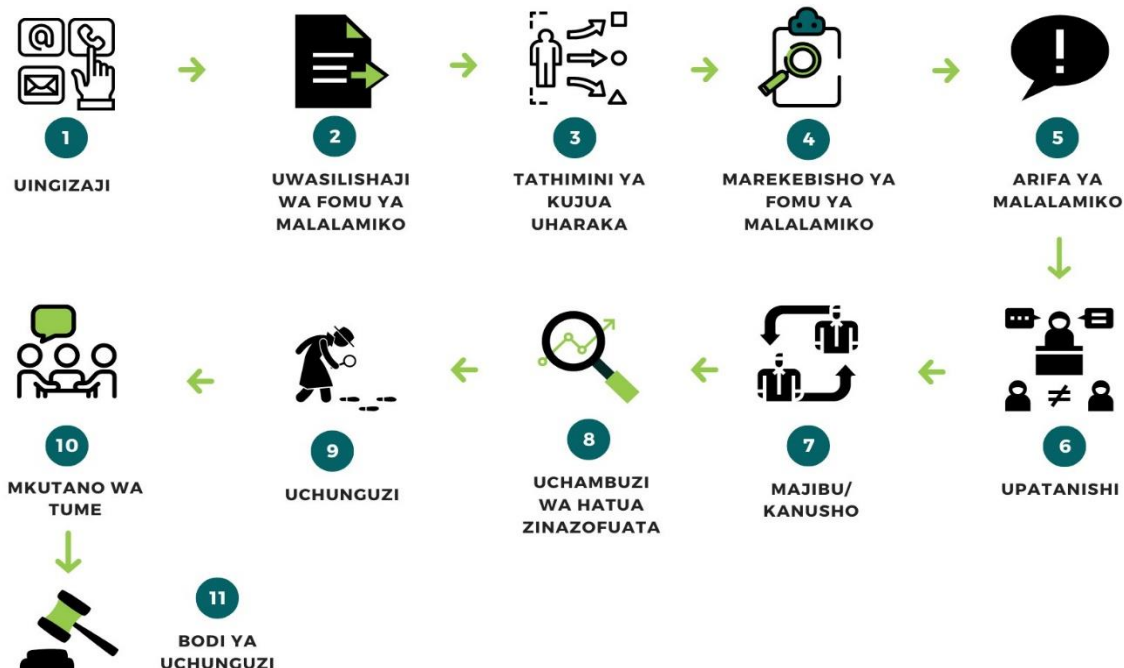
Tume ya **New Brunswick ya Haki za Binadamu** (Tume) ni wakala wa serikali ya mkoa ambao huhakikisha haki za binadamu za raia wa New Brunswick zote zinalindwa chini ya Sheria hiyo. Iwapo mtu anaamini kwamba amekumbana na ubaguzi kwa misingi ya moja au zaidi zilizolindwa, anaweza kuwasilisha malalamiko kwa Tume. Utaratibu huu wa malalamiko unaitwa **mchakato wa kufuata**.

Wakati wa mchakato wa kufuata, Tume inabakia kutoegemea upande wowote. Hii ina maana kwamba Tume haiungi mkono upande wowote au kupendelea **mlalamikaji** (mtu anayelalamika) au **mlalamikiwa** (mtu au shirika linalotuhumiwa kwa ubaguzi). Kwa kutoegemea upande wowote na kutopendelea, Tume inahakikisha kwamba mchakato huo ni wa haki, usiopendelea upande wowote, na wenye lengo. Hii inaruhusu Tume kuchunguza kwa makini taarifa zote zilizopo na kupata suluhu la haki na lisilopendelea upande wowote kwa malalamiko, ndani ya mifumo ya Sheria.

4.1 Mchakato wa Uzingatiaji na Hatua zake

Mchakato wa kufuata una hatua kadhaa na unaweza kusababisha matokeo tofauti, kulingana na maelezo maalum ya kila malalamiko. Baadhi ya malalamiko yanaweza kutatuliwa kwa upatanishi au kwenda mbele ya Bodi ya Uchunguzi, huku mengine yakatupiliwa mbali kwa sababu ya kukosa ushahidi wa kuunga mkono dai la ubaguzi. **Matokeo yake, si kila malalamiko ya haki za binadamu yatapatia hatua zote za mchakato wa izingatiaji.**

Yafuatayo ni maelezo yaliyorahisishwa ya hatua mbalimbali katika mchakato wa kufuata:

1

UINGIZAJI

Wasiliana na Tume kwa simu au barua pepe

Katika hatua hii ya mchakato, unaweza kuzungumza na afisa ili **kujadili hali yako**. Afisa atakupa taarifa kuhusu Sheria na utaratibu wa kufuata. Ikiwa hali yako haiko chini ya mamlaka ya Tume, afisa anaweza pia kukupendekeza uwasiliane na shirika lingine la serikali kama WorkSafeNB au Ombud (kwa maelezo ya mashirika mengine ya serikali na huduma zao, tafadhali wasiliana **Kiambatisho A**). Mazungumzo yako yatakuwa ya siri hadi **utakapoamua kuwasilisha malalamiko**.

2

UWASILISHAJI
WA FOMU YA
MALALAMIKO

Jaza Fomu ya Malalamiko

Ukiamua kuwasilisha malalamiko, lazima utumie fomu rasmi za malalamiko za Tume. Unaweza kupata fomu ya malalamiko mtandaoni kwenye tovuti yetu (www.gnb.ca/hrc-cdp). Tunaweza pia kukutumia fomu kupitia barua au barua pepe. Katika fomu ya malalamiko, wewe ndiye mlalamikaji na mtu unayefikiri alikubagua ni mlalamikiwa. Jaza sehemu zote za fomu na ueleze matukio vizuri uwezavyo. Hakikisha umechagua sababu moja au zaidi za ubaguzi (k.m., rangi) na eneo au maeneo ambapo ubaguzi ulifanyika (mfano: ajira, makazi au huduma).

Ni lazima urejeshe fomu za malalamiko zilizojazwa kikamilifu na kutiwa saini kwa Tume kupitia barua pepe au barua ya kawaida.

3

TATHIMINI YA
KUJUA
UHARAKA

Tathimini

Mara tu unapowasilisha malalamiko, Tume itayapitia ili kuhakikisha kwamba yanakidhi matakwa ya kisheria, na kwamba yapo chini ya mamlaka yake. **Kwa wakati huu malalamiko yako yanaweza kufungwa ikiwa hayako chini ya mamlaka ya Tume au ikiwa maelezo yaliyotolewa hayaungi mkono madai ya ubaguzi.**

Ikiwa malalamiko yako yamefungwa, utapokea barua kutoka kwa Mkurugenzi. Ikiwa malalamiko yako yatapitisha mahitaji ya kisheria, yatatumwa kwa afisa.

4

MAREKEBISHO YA
FOMU YA
MALALAMIKO

5

ARIFA YA
MALALAMIKO

Marekebisho ya Fomu ya Malalamiko na Arifa ya Malalamiko

Fomu yako ya malalamiko inaweza kuhitaji mabadiliko, kwa mfano, ikiwa umechagua kimakosa sababu ya ubaguzi ambayo haitumiki kwa hali yako. Ikiwa ndivyo, **afisa atawasiliana nawe kupitia simu au ana kwa ana ili kufanya mabadiliko kwenye fomu**. Afisa pia ataelezea mchakato wa kufuata na kutoa upatanishi. Katika hatua hii, Tume pia itawasiliana na mlalamikiwa ili **kumueleza mchakato huo** na kushiriki nakala ya malalamiko yako, ili wafahamu tuhuma zinazotolewa dhidi yao.

Upatanishi

Upatanishi ni sehemu ya hiari ya mchakato na inaweza **kutokea katika hatua tofauti** za malalamiko yako. Wakati wa upatanishi, mfanyikazi wa Tume **hukusaidia wewe na mhojiwa kutatua malalamiko kwa makubaliano ya pande zote**. Ikiwa upatanishi utafaulu, mhojiwa anaweza kukubali kukulipa mshahara uliopotea au kufidia kwa kuumia kwa utu na heshima yako; kukupa msamaha; kupata mafunzo ya haki za binadamu; au kubadilisha sera na taratibu zake. Ikiwa upatanishi haujafaulu au haukubaliwi na pande zote mbili, malalamiko yanahamia hatua inayofuata ya mchakato.

Majibu na Kukanusha

Mara tu mlalamikiwa atakapopokea malalamiko yako, atapata fursa ya **kutoa majibu** kwa madai yako. Hii inaipa Tume toleo la mhojiwa la matukio yaliyotokea. Mara tu mhojiwa atakapowasilisha jibu lake, utapata fursa ya kutoa hoja ya **kukanusha** au kupinga jibu hilo.

Uchambuzi wa hatua zinazofuata

Tume inachukua ushahidi na maelezo yaliyotolewa katika malalamiko, majibu, na kukataliwa ili kubaini kama malalamiko **yatafungwa** au kama yanahitaji **kukusanya taarifa** zaidi. Ikiwa Tume itahitaji maelezo zaidi, malalamiko yatapelekwa kwenye **uchunguzi**.

Uchunguzi

Ikiwa faili imekabidhiwa kwa mpelelezi, anaweza kukusanya hati (kwa mfano barua pepe, ujumbe mfupi wa maandishi, ripoti za usalama, hati za malipo, n.k.), kufanya mahojiano na mashahidi na wahusika wanaohusika, na kukusanya ushahidi mwingine wote kuhusu malalamiko yako. Wachunguzi kisha **huandaa ripoti pamoja na matokeo na mapendekezo yao**. Mapendekezo yao yanaweza kuwa ama **kufunga malalamiko kwa kutokuwa na mashiko** (hiyo ina maana kwamba ushahidi hauungi mkono matokeo ya ubaguzi) au kupeleka malalamiko kwa **Bodi ya Uchunguzi**. Ripoti hii inatolewa kwa Wajumbe wa Tume.

10

MKUTANO WA
TUME

Mkutano wa Tume.

Wajumbe wa Tume ni wawakilishi wa umma ambao hupitia mapendekezo ya wafanyakazi wa Tume ili **kuamua kama malalamiko yanafaa kufungwa au kutumwa kwa Bodi ya Uchunguzi ili kusikilizwa rasmi.** Wanachama wa Tume wanaweza kuelekeza faili yako kwa Bodi ya Uchunguzi ikiwa watahitimisha kuwa ripoti ya uchunguzi inaunga mkono matokeo ya ubaguzi.

11

BODI YA
UCHUNGUZI

Bodi ya Uchunguzi

Bodi ya Uchunguzi ina uwezo wa kufanya **uamuzi wa mwisho kuhusu malalamiko ya haki za binadamu.** Bodi inafanya kazi tofauti na Tume na maamuzi yake yanakuwa rekodi ya umma. Wakati wa kusikilizwa kwa Bodi, wahusika wote wanaohusika katika malalamiko wana fursa ya kuwasilisha ushahidi wao, hoja na mashahidi. **Kulingana na ushahidi, Bodi hufanya uamuzi unaolazimika kisheria ikiwa ubaguzi ulitokea na ni hatua gani zinazopaswa kuchukuliwa ili kurekebisha hali hiyo.** Suluhu zinazowezekana zinaweza kujumuisha kurejeshwa katika kazi, malipo ya mishahara iliyopotea, au malipo ya kuumiza utu na kujistahi kulikosababishwa na ubaguzi. Maamuzi ya Bodi ya Uchunguzi yanaweza kukata rufaa katika mahakama za mkoa.

Rufaa dhidi ya kuondolewa kwa malalamiko: Ikiwa malalamiko yako yametupiliwa mbali na Mkurugenzi, una fursa ya kukata rufaa dhidi ya uamuzi huo. Ili kufanya hivyo, ni lazima ujaze "Fomu ya Mapitio ya Uamuzi wa Mkurugenzi" ndani ya siku 30 baada ya kufungwa kwa malalamiko yako, ukieleza kwa nini hukubaliani na uamuzi huo.

4.2 Jinsi ya Kuwasilisha Malalamiko ya Haki za Binadamu

Ili kuwasilisha malalamiko kwa Tume, utahitaji kujaza fomu zifuatazo:

- ❖ **Fomu ya Malalamiko ya Haki za Binadamu**
- ❖ **Fomu ya Taarifa ya Mawasiliano**
- ❖ **Uidhinishaji wa Kutolewa kwa Taarifa za binafsi**
 - Fomu hii inaruhusu Tume kushiriki fomu yako na mhojiwa.

Fomu hizi zote zinapatikana kwenye tovuti ya Tume kwa www.gnb.ca/hrc-cdp. Tume inaweza pia kukutumia kupitia barua pepe au barua ya kawaida. **Ni lazima uwasilishe fomu hizi zote unapojaza malalamiko.**

Pindi malalamiko yako yanapokuwa yamekaguliwa na wafanyakazi wa Tume, unaweza kuombwa ujaze Uidhinishaji wa Kutolewa kwa Fomu ya Taarifa za Matibabu. Fomu hii inahitajika ikiwa malalamiko yako yanadai ubaguzi chini ya ulemavu au ujauzito, kwa vile inaruhusu Tume kuomba hati za matibabu (kwa mionzi X, uchunguzi, n.k.) kutoka kwa madaktari, hospitali, kliniki, n.k.

4.3 Mambo Muhimu ya Kufahamu Kuhusu Kuwasilisha Malalamiko ya Haki za Binadamu.

- ❖ **Malalamiko yako lazima yawasilishwe ndani ya mwaka mmoja kutoka tarehe ambapo tukio la ubaguzi lilipotokea. Vinginevyo, lazima utume "Fomu ya ziada ya Ombi la Kuongeza Kikomo cha Muda".**
- ❖ Fomu hii inakuuliza ueleze ni kwa nini hukuweza kuwasilisha malalamiko ndani ya kipindi cha mwaka mmoja.
- ❖ Kuwasilisha malalamiko kwa Tume, hali ya ubaguzi unaoripoti.
- ❖ **lazima ifanyike New Brunswick.**
- ❖ Hali ya ubaguzi unaoripoti **lazima ihusiane na sababu moja au zaidi za ubaguzi** (k.m., rangi, dini, asili ya kitaifa, n.k.) na umefanyika katika sehemu moja au zaidi ya ubaguzi (k.m., ajira au makazi).
- ❖ Hakikisha umejaza sehemu zote za fomu ya malalamiko kadri ya uwezo wako kabla ya kuirudisha kwa Tume. Ikiwa una maswali kuhusu kujaza fomu ya malalamiko, wasiliana na Tume.
- ❖ **Fomu zote lazima zijazwe ama Kiingereza au Kifaransa.**
- ❖ Kwa sababu ya kutoegemea upande wowote, Tume haiwezi kutoa ushauri wa kukusaidia kujaza fomu za malalamiko. **Hata hivyo, mwanafamilia, rafiki, mkalimani, wakili, au wakala wa suluhu anaweza kukusaidia kujaza fomu zinazohitajika.** Unaweza pia kuwachagua kukuwakilisha katika hatua mbalimbali za mchakato wa utiifu, lakini lazima ujulishe Tume.
- ❖ Ikiwa unahitaji malazi ili kujaza fomu ya malalamiko, kwa mfano, kwa sababu ya ulemavu, tafadhali wajulishe wafanyakazi wa Tume. Ingawa Tume haiwezi kutoa ushauri wa kisheria, tunaweza kuhudumia watu binafsi kwa njia mbalimbali ili kusaidia kukamilika kwa nyaraka zinazohitajika.
- ❖ **Huhitaji mwanasheria kuwasilisha malalamiko ya haki za binadamu.** Hata hivyo, unaweza kuchagua kuwa na wakili kukuwakilisha katika mchakato mzima kwa gharama yako mwenyewe. Inabidi ujulishe Tume ikiwa una uwakilishi wa kisheria.
- ❖ Katika malalamiko yanayohusu ulemavu wa kimwili au kiakili na ujauzito, **utahitaji kuwasilisha nyaraka za matibabu, kama vile maelezo ya daktari, pamoja na utambuzi wako mahususi.** Hii husaidia Tume kuthibitisha kwamba unatambua kwa sifa iliyolindwa, k.m., ulemavu.
- ❖ **Malalamiko yanaweza kuchukua kutoka miezi kadhaa hadi miaka kadhaa** kushughulikiwa na kutatuliwa, kutegemea utata na ukweli wake. Tume itaendelea kuwasiliana nawe katika mchakato mzima ili kukujulisha hali ya malalamiko yako.

5. SHERIA NA UHAMIAJI

Je, ni lazima niwe raia wa Kanada au mkazi wa kudumu wa Kanada ili kuwasilisha malalamiko ya haki za binadamu kwa Tume?

Hapana, huhitaji kuwa na makazi ya kudumu au uraia ili kuwasilisha malalamiko ya haki za binadamu. Mjini New Brunswick, mtu yeyote ambaye amekabiliwa na

ubaguzi kulingana na sababu moja au zaidi zinazolindwa chini ya Sheria hii anaweza kuwasilisha malalamiko. **Haijalishi hali yako ya uhamiaji ni nini - kama wewe ni mhamiaji asiye hadhi, mkimbizi, mwanafunzi wa kimataifa, mfanyakazi wa muda wa kigeni, au ni wa jamii nyingine yoyote - ikiwa umekumbana na ubaguzi, una haki ya kufanya malalamiko.**

Sheria hiyo inahakikisha kwamba kila mtu, bila kujali hali yake ya uhamiaji, analindwa dhidi ya kutendewa isivyo haki na ana fursa ya kutafuta haki na suluhu kwa ubaguzi wowote ambao amekumbana nao katika jimbo hilo.

Je, Tume itaarifu Uhamiaji, Wakimbizi na Uraia Kanada (IRCC) kuhusu malalamiko yangu ya haki za binadamu?

Hapana, Tume haitajulisha IRCC kwamba malalamiko ya haki za binadamu yamewasilishwa. Malalamiko yako ni ya siri hadi yafike kwa Bodi ya Uchunguzi. Hata wakati Bodi ikitoa uamuzi wa malalamiko, Tume kwa kawaida haitaarifu IRCC kuhusu uamuzi wa Bodi.

Pamoja na hayo, ni muhimu kutambua kwamba Tume haiwezi kumzuia mhojiwa kushiriki habari kuhusu malalamiko yako. Wahusika wa malalamiko wanakumbushwa kuwa malalamiko hayo ni ya siri.

Je, kujaza malalamiko ya haki za binadamu kutaathiri hali yangu ya uhamiaji au ombi langu la ukazi wa kudumu?

Kuwasilisha malalamiko ya haki za binadamu kusiwe na athari kwa hali yako ya uhamiaji au ombi lako la mkazi wa kudumu. **Hata hivyo, ni muhimu kuzingatia kwamba Tume haiwezi kuzuia hali au hatua ambazo zinaweza kutokana na kuwasilisha malalamiko yako, kwa mfano, kuachishwa kazi kwako jambo ambalo linaweza kuathiri hali yako ya uhamiaji na IRCC.**

Watu binafsi wanaweza kuwasilisha malalamiko ya kulipiza kisasi kwa Tume iwapo hawatatendewa haki na mwajiri, mtoa nyumba au mtoa huduma kwa kuwasilisha malalamiko ya haki za binadamu,

lakini Tume haina uwezo wa kisheria kuzuia waajiri, nyumba, au watoa huduma kuchukua chochote. hatua mahususi kutokana na malalamiko yako.

Je, wafanyakazi wa muda wa kigeni wanaweza kuwasilisha malalamiko ya haki za binadamu?

Ndiyo, wafanyakazi wa muda wa kigeni wanaweza kuwasilisha malalamiko ya haki za binadamu kwa Tume. Malalamiko yao yatashughulikiwa kwa njia sawa na malalamiko mengine yaliyowasilishwa kwenye Tume

Je, Tume inaweza kutoa huduma za ukalimani au tafsiri kwa wageni wakati wa mchakato wa kufuata sheria?

Tume haiwezi kutoa huduma za ukalimani au tafsiri kwa walalamikaji. Watu wanaohitaji huduma za ukalimani au tafsiri wanapaswa kuwasiliana na makazi yao ya ndani au shirika la kitamaduni kwa usaidizi wa utafsiri. Kwa orodha ya makazi ya mkoa au mashirika ya kitamaduni katika eneo lako, tembelea tovuti ya [New Brunswick Multicultural Council](#).

Kiambatisho A: Tume ya Haki za Binadamu na Huduma Nyingine Zinazohusiana za Serikali ya jimbo huko New Brunswick

	Tume ya Haki za Binadamu ya New Brunswick	Usalama kazini New Brunswick	Viwango vya Ajira	Ombud New Brunswick	Wakili wa Mtoto, Vijana na Mwandami zi	Mahakama ya Upangaji Makazi	Huduma New Brunswick
Wanafanya nini?	Linda watu dhidi ya ubaguzi katika ajira, makazi, huduma, utangazaji, na vyama kwa misingi 16 inayolindwa katika Sheria (k.m., rangi, ulemavu, jinsia, n.k.). Sheria hiyo pia inalinda watu dhidi ya unyanyasaji wa kijinsia na kulipiza kisasi.	Saidia wafanyikazi na waajiri wa New Brunswick kuunda maeneo ya kazi salama na yenye afya ili kuzuia majeraha ya mahali pa kazi na magonjwa ya kazini na kutoa faida za fidia na huduma za matibabu kwa wafanyikazi walioathiriwa na majeraha au madhara mahali pa kazi.	Kudhibiti haki za msingi za wafanyakazi kuhusiana na ajira. Hizi ni pamoja na masuala yote ya mishahara na fidia, likizo, saa za kazi na mapumziko wakati wa kazi, kukomesha, na taratibu za kuachishwa kazi, nk.	Chunguza malalamiko ya kiutawala dhidi ya idara za serikali za mkoa, wilaya za shule, mamlaka za afya za mkoa, manispaa, n.k., lazima malalamiko yahusishwe na maamuzi, vitendo au taratibu za idara.	Tenda kama mtetezi wa haki na maslahi ya watoto, vijana, na wazee, na uhakikishe kuwa haki zao zinalindwa. Wanaweza pia kuchunguza malalamiko, kufuatilia sheria na sera, kukagua huduma za watoto, vijana na wazee, kufahamisha umma na kutoa mapendekezo kwa serikali kuhusu masuala yanayoathiri	Suluhisha matatizo au migogoro kati ya wamiliki wa nyumba na wapangaji kuhusiana na kodi ya nyumba, upangaji, kufukuzwa, vifaa kwenye mali ya kukodisha, nk.	Toa anuwai ya huduma za mkoa, manispaa, na serikali ya shirikisho kwa umma kupitia ana kwa ana, mtandaoni, na vituo vya huduma ya simu. Huduma zinajumuisha usajili wa gari, leseni za udereva, kadi za Medicare, tathmini ya mali, kuzaliwa, kifo, au vyeti vya ndoa, n.k.

Kuchunguza Haki za Binadamu huko New Brunswick

					watoto, vijana na wazee.		
Wanawezaje kusaidia?	Iwapo unajihusisha na pahala uliolindwa na umekumbana na ubaguzi huko New Brunswick katika mojawapo ya maeneo yanayolindwa chini ya Sheria, unaweza kuwasiliana na Tume ili kupata maelezo zaidi kuhusu mchakato huo na kuwasilisha malalamiko ya haki za binadamu.	Ukijeruhiwa unapofanya kazi yako, au kupata ugonjwa wa kikazi au ulemavu kazini, unaweza kuwasilisha dai kwa WorkSafe na unaweza kustahiki fidia ya pesa na bima ya matibabu kwa hali yako.	Ikiwa unaamini kuwa haki zako za ajira chini ya Sheria ya Viwango vya Ajira, zimekiukwa, unaweza kuwasilisha malalamiko kwa Viwango vya Ajira. Wanaweza kuchunguza malalamiko yako na kufikia uamuzi kuhusu uhalali wake, yaani, ikiwa ulinyimwa haki za ajira zilizotajwa.	Iwapo uchunguzi wa Ombud utaamua kuwa malalamiko hayo yalihalalishwa na idara ya serikali ilifanya vibaya, inaweza kupendekeza mabadiliko ya kanuni, desturi, au utaratibu ambao ulikuwa mada ya malalamiko.	Ikiwa kuna tatizo na huduma, sera, au sheria zozote ambazo zinaweza kuathiri vibaya watoto, vijana, au wazee, suala hilo linaweza kuwasilishwa mbele ya Wakili, ambaye anaweza kulipitia na kuchunguza. Kulingana na uchunguzi, Wakili anaweza kutoa mapendekezo ya mabadiliko na maboresho.	Ikiwa wewe ni mpangaji na una suala ambalo mwenye nyumba wako halitatu, unaweza kuwasilisha ombi kwa Mahakama. Mahakama itakagua ombi lako na kutoa usaidizi katika kusuluhisha suala hilo.	Unaweza kutembelea ofisi zao au kuwapigia simu ili upate usaidizi wa huduma zozote za serikali wanazotoa.
Je, unahitaji kuwa na makazi ya kudumu au hali ya uraia ili kupokea huduma zao?	Hapana	Hapana. Hata kama wewe si mkazi wa kudumu, mradi unafanya kazi kihalali huko New Brunswick, kwa mfano, chini ya kibali cha kufanya kazi, unaweza kuwasilisha dai kwa WorkSafe. Hata hivyo,	Hapana. Hata hivyo, baadhi ya wafanyakazi hawajashughulikiwa chini ya Sheria ya Viwango vya Ajira. Kwa mfano, wakandarasi wa kujitegemea au wafanyakazi wanaofanya kazi katika nyumba ya kibinafsi (walezi wa watoto,	Hapana	Hapana	Hapana	Hapana

		<p>ulinzi fulani haupatikani kwa kawaida</p> <p>wafanyakazi na "watumishi wa ndani". Wafanyakazi wa mashambani, "watumishi wa hali ya chini", na wavuvi pia hawajumuishwi kwenye manufaa au huduma katika hali fulani.</p>	<p>wafanyakazi wa nyumbani, au wafanyakazi walioajiriwa kibinafsi na mwenye nyumba).</p>				
<p>Mfumo wao wa malalamiko unaonekan aje?</p>	<p>Tume ina mamlaka ya kupitia, kupatanisha, na kuchunguza malalamiko, na kuyapeleka kwa Bodi ya Kazi na Ajira. Bodi ndiyo chombo kinachoweza kufanya uamuzi wa mwisho kuhusu malalamiko. Wakati wa kufanya uamuzi, Bodi ina uwezo wa kutoa fidia ya fedha kwa walalamikaji kwa kuumia kwa utu na kujiheshimu na kwa hasara za kifedha, kama vile kupoteza malipo katika kazi, pamoja na masuluhisho mengine.</p>	<p>Unaweza kuwasilisha dai la fidia kwenye fomu rasmi ya WorkSafe, inayoelezea hali ya jeraha lako au ajali ya mahali pa kazi. WorkSafe inaweza kuchunguza dai lako na kulingana na ushahidi uliopo, kufanya uamuzi kama unapaswa kupokea fidia au gharama. Ikiwa hukubaliani na uamuzi huo, una haki ya kuukata rufaa kwa Mahakama ya Rufaa ya Fidia ya Wafanyakazi.</p>	<p>Mkurugenzi anaweza kuteua Afisa wa Viwango vya Ajira kuchunguza malalamiko yako na kubaini kama haki zako za ajira zimekiukwa. Iwapo uchunguzi utabaini kuwa Sheria ilikiukwa, Mkurugenzi anaweza kumwomba mwajiri kulipa pesa anazodaiwa mfanyakazi (kwa mfano, mishahara iliyopotea, malipo ya likizo), kuelekeza mtu kuacha kukiuka Sheria, kutoa kiutawala, n.k. uamuzi wa</p>	<p>Baada ya kuwasilisha malalamishi kwa Ombud, wataichunguza kwa kukusanya taarifa na wanaweza kufanya kikao ili kubaini kama idara ya serikali au maafisa wake walikiuka wajibu wao au walihusika katika utovu wa nidhamu. Ombud kisha anaweza kutoa ripoti kwa idara husika, na kupendekeza hatua za kuzuia masuala kama hayo katika siku zijazo.</p>	<p>Ikiwa malalamiko au ombi litawasilishwa kwa Wakili, Wakili anaweza kupatanisha kwa niaba ya mtu huyo au kuchunguza suala hilo. Kulingana na matokeo yake, Wakili anaweza kupendekeza kwamba mabadiliko yafanywe kwa sera au sheria za idara au mamlaka husika ili kurekebisha hali hiyo. Wakili anaweza kuangalia malalamiko na malalamiko ya</p>	<p>Mara tu unapowasilisha ombi lako, Afisa wa Upangaji wa Makazi atapewa kesi yako. Afisa atachunguza suala hilo na kujaribu kupatanisha kati yako na mwenye nyumba wako. Ikiwa upatanishi hautafaulu, Afisa atatoa uamuzi juu ya uhalali wa malalamiko yako chini ya Sheria ya Upangaji wa Makazi. Ikiwa hukubaliani na uamuzi wa Afisa, una haki ya kukata rufaa kwa Mahakama ya Jimbo la Kifalme.</p>	<p>Ikiwa una tatizo na mojawapo ya huduma zao, unaweza kuwaandikia kupitia fomu yao ya mtandaoni ya "Wasiliana Nasi", kuwapigia simu au kuwatumia barua pepe, au kutembelea ofisi zao ana kwa ana.</p>

Kuchunguza Haki za Binadamu huko New Brunswick

	Kwa uchanganuzi wa mchakato wa kufuata wa Tume, tafadhali rejea sehemu ya 4.1 ya mwongozo huu.		Mkurugenzi unaweza kukata rufaa kwa Bodi ya Kazi na Ajira.		mtu binafsi kuhusiana na masuala ya kimfumo.		
Maelezo ya Mawasilian o	Tovuti: hrc.cdp@gnb.ca barua pepe: hrc.cdp@gnb.ca Simu : 506-453-2301	Tovuti: http://www.worksafenb.ca Simul: 1-800-999-9775	Tovuti: : Employment Standards (gnb.ca) barua pepe: EmploymentStandards@gnb.ca . Simul: 1-888-452-2687	Tovuti: : Home (ombudnb.ca) barua pepe: ombud@gnb.ca Simu: 506-453-2789	Tovuti: : NB Child and Youth Advocate (cyanb.ca) Simu: 506-453-2789	Tovuti: : Renting in New Brunswick (gnb.ca) barua pepe: irent@snb.ca Simu: 1-888-762-8600	Tovuti: : Service New Brunswick, Canada - SNB.CA barua pepe: snb@snb.ca Simul: 1-888-762-8600

NEW BRUNSWICK
HUMAN RIGHTS COMMISSION
COMMISSION DES DROITS
DE LA PERSONNE DU NOUVEAU-BRUNSWICK

Kwa habari zaidi kuhusu Sheria na haki zako za binadamu katika New Brunswick, unaweza kuwasiliana na Tume kwa: (506) 453-2301 au hrc.cdp@gnb.ca

**Anwani:
751 Brunswick Street
Fredericton, NB
E3B 1H8**

**Anwani ya Barua:
Barry House
P.O Box 6000
Fredericton, NB
E3B 5H1**

Kwa fomu za malalamiko mtandaoni na habari zaidi na rasilimali kuhusu haki za binadamu huko New Brunswick, tembelea tovuti ya Tume: www.gnb.ca/hrc-cdp